БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1953 сентябрь 12 СУББОТА № 178 (2863)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Улустар аразының айтырыглары тайбың арга-биле шиитпирлетинер (1 арын).

Областың ховуларында (1 арын).

Чаа өөредилге чылын эгезинден чедишкинниг чорудар (2 арын).

Ажылчы чоннарның калбак хереглелинге (2 арын).

Колхозчу тудугларда (2 арын).

К. Очур-оол. — Чаа бажыннар чылдың-на немежип турар (2 арын).

Б. Ондар.—Чырык (3 арын).

В. Рогов.—Кыдат Улус Республикада баштайгы бүгү-ниити соңгулдалар (3—4 арыннар).

Л. Н. Толстойнуң төрүтүнгениннен бээр 125 чыл оюн даштыкы чурттарга эрттиргени (4 арын).

Барыын Германияга соңгулдалардың түңнелдериниң дугайында (4 арын).

ШКОЛАЛАРНЫҢ АЖЫЛЫН УЛАМ БЕДИК ДЕҢНЕЛЧЕ

Бистиң областың эге, ортумак школалары болгаш өске-даа өөредилге черлери чаа өөредилге чылының эге үезинде боттарының ажылчорудулгазын үргүлчүлеп чорудуп тургулар. Бо чылын школаларга өөредилге чылы организастыг эгелээн болгаш школаларның четкизи улам калбарган, өөреникчилериниң саны улам өскен, оон-биле кады башкы кадрлар немежип өскен болгаш четчелетинген. Школаларда болгаш өске-даа өөредилге черлеринде өөредилге ажылы бүрүн калбарыышкын-биле түлүктеп чоруп турар.

Чаа өөредилге чылынга Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалыкта ортумак школазы, Кызыл хоорайның № 1 ортумак школазы, Бин-Хем районнуң Туранда, Улуг-Хем районнуң Торгалыгда «Күш-ажылдың хостуу» колхозта чеди чыл школалары бүрүн белеткелдиг ужурашкан болгаш өөредилге-кижизидилгелиг ажылды чедишкиннии-биле үргүлчүлевишаан турар. Аныяк өскенни коммунистиг ёзуга кижизидериниң талазы-биле кылдынган ажылдар партия, совет организацияларының, районнарның база Кызыл хоорайның улус өөредилге органнарының болгаш школа коллективтериниң, оларның башкыларының кызымаккай ажылының түңнели болган деп дүрүм ёзугаар демдеглеп болур. Ол үлегерлиг ажылдар биске оон ыракта хөй туруп болуру маргылдаа чок.

Ындыг болза-даа чаа өөредилге чылының баштайгы хүннери школа коллективтериниң, улус өөредилге органнарының ажылында дыка улуг четпестер бар болуп турарын көргүскен. Бо талазы-биле Таңды районнуң партияның район комитединге болгаш райкүүскомга, ылангыя районнуң улус өөредилге килдизинин адрезинге шыгыы шүүмчүлелиг кылып болур. Ол районнуң Элегесте Будённый аттыг колхозта эге школа 1953—1954 өөредилге чылынга белеткел чок ужурашкан. Школаның эргелекчизи кандыг-даа септелге, белеткел ажылдарын кылдыртпаан болгаш шелээлеп чоруткаш, школа эгелей бергиже ажылдаар черинге келбээн. Школаның интернат эргелекчизинге районнуң шилип алыышкыны-биле совет ажылдакчы күүр чок кижини киирип алган турган, ол кижи школаның дыка хөй түүнүг акша-хөренгизин болгаш эгсеин чок кылып самчыгдааш читкен. Байдал ол хире нарын турбуже, районнуң партия, совет организациялары, районнуң улус өөредилге килдизи ону эдер талазы-биле кандыг-даа хемчег албайн турары кембуруулуг чорук болур.

Сүт-Хөл, Өвүр, Кызыл, Тес-Хем районнарның чамдык школалары болгаш Кызылдың № 2 ортумак школазы чаа өөредилге чылынга база-ла бүрүн белеткелдиг эвес ужурашканнар. Үстүнде санатыкып турар четпестер кайын үнүп турарыл? Олар үүнүн-даа мурнунда районнарның, Кызыл хоорайның партия, совет органнары, оларның улус өөредилге килдистери школаларның ажылын боттуг ажыл-херекчи удуртулга-биле хандырбайн, аныяк өскенни коммунистиг ёзуга кижизидериниң үндүлүг болгаш харыысалгалыг ажыл-чорудулгазының кичээнгейиниң төвүнге тургуспайн тұрары-биле тайылбырлатынар. Чаа өөредилге чылының эгезинде бэр болуп турар четпестериниң барык кол нуруузу областың улус өөредилге килдизинден база хамааржып турар. Барык шупту районнарның школаларында арифметика, төрээн чугаа, тыва школаларга орус дылдың номчулга номнары болгаш оон-даа өске чугула литература өөреникчилерге чедишпейн турда, ол номнар облонс, облтипография болгаш областың ном садыының складтарында үүжелетинип чыдып турары ышкаш буруулуг чорук туруп болбас ужурлуг.

Областың районнарынга болгаш Кызыл хоорайга болуп эрткилээн башкыларның август төвүлел хуралдары чамдык школаларга башкылаашкынның деннели куду болуп турарын, бүгү-ниити өөредилгезин чамдык черлерде боттандырбайн турарын, өөредилгениң чедишкини ам-даа кудузун, политехниктиг өөредилгеже кичээнгей салдынмайн турарын, ол ышкаш школаларда комсомол болгаш пионер организациялары четпес ажылдап турарын шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлелдиг аргазы-биле илереткен.

Школаларда өөредилге чылы чүгле эгелеп турар. Чаа өөредилге чылын чедишкинниг эрттиреринин, эткен чылдың четпестерин болдурбас дугайында боттуг хемчегларни ап чорударының болдунар аргалары болгаш шаг-үе-даа бисте бар.

Улус өөредилге органнарының болгаш школа коллективтериниң мурнунда бүгү-ниитиниң ыяавыла чеди чыл өөредилгезин боттандырары, оон-биле кады ортумак школаларга политехниктиг өөредилгени организастаары болгаш боттандырары тургустунуп турар.

Партия, совет, комсомол организациялары болгаш улус өөредилгезинин органнары башкыларның ажылына доктаамал контрольду тургузуп, оларның идея-политиктиг, педагогиктиг өзүлдезинге дузалаарының хемчегларын күштелдирер ужурлуг. Школаларга инспекция хыналдазын кылдыр, өөредилге-кижизидилгелиг ажылга улуг дузаны көргүзер. Ол ышкаш педкабинеттериниң, педкатыжыышкыннарның, башкылаашкынның, дуржулгазын солчурунуң ажылынче чогуур кичээнгей угланган турар ужурлуг.

Райкүүскомнар болгаш көдээ Советтер, колхозтарның болгаш девискээринде школалыг бүдүрүлгелериниң дирекция черлери школаларның бүгү талалыг хандырылгазынга доктаамал кичээнгейни салыр хүлээлгелиглер. Оттулар үүл, иштики дерилге болгаш ол чергелиг үүлдербиле школаны хандырып шыдаваан таварылга каяа-даа турбас ужурлуг.

Аныяктарны кижизидери болгаш өөредири, школаларның болгаш өөредилге черлериниң бүгү ажылын эжижидери бистин партия, совет организацияларывыстың доктаамал сагыш салыышкынының бир чугула үүлү болур ужурлуг. Чамдык партия болгаш совет организациялары школаларда болгаш өөредилге черлеринде байдалды үүгле өөредилге чылының эгезинде хайгаарап көөр болуп турары таарышпас чорук болур. Школаларның ажыл-чорудулгазы партия организацияларының доктаамал хайгааралының төвүнге үргүлчү турар ужурлуг.

Чаа өөредилге чылы эгелепкен болгаш үргүлчүлеп турар. Улус чыдыышкынының ажылдакчылары бистиң аныяктарывысты бедик эрлиг ажылга улуг дузаны көргүзер. Ол ышкаш педкабинеттериниң, педкатыжыышкыннарның, башкылаашкынның, дуржулгазын солчурунуң ажылынче чогуур кичээнгей угланган турар ужурлуг.

Райкүүскомнар болгаш көдээ Советтер, колхозтарның болгаш девискээринде школалыг бүдүрүлгелериниң дирекция черлери школаларның бүгү талалыг хандырылгазынга доктаамал кичээнгейни салыр хүлээлгелиглер. Оттулар үүл, иштики дерилге болгаш ол чергелиг үүлдербиле школаны хандырып шыдаваан таварылга каяа-даа турбас ужурлуг.

Аныяктарны кижизидери болгаш өөредири, школаларның болгаш өөредилге черлериниң бүгү ажылын эжижидери бистин партия, совет организацияларывыстың доктаамал сагыш салыышкынының бир чугула үүлү болур ужурлуг. Чамдык партия болгаш совет организациялары школаларда болгаш өөредилге черлеринде байдалды үүгле өөредилге чылының эгезинде хайгаарап көөр болуп турары таарышпас чорук болур. Школаларның ажыл-чорудулгазы партия организацияларының доктаамал хайгааралының төвүнге үргүлчү турар ужурлуг.

Чаа өөредилге чылы эгелепкен болгаш үргүлчүлеп турар. Улус чыдыышкынының ажылдакчылары бистиң аныяктарывысты бедик эрлиг ажылга улуг дузаны көргүзер. Ол ышкаш педкабинеттериниң, педкатыжыышкыннарның, башкылаашкынның, дуржулгазын солчурунуң ажылынче чогуур кичээнгей угланган турар ужурлуг.

Райкүүскомнар болгаш көдээ Советтер, колхозтарның болгаш девискээринде школалыг бүдүрүлгелериниң дирекция черлери школаларның бүгү талалыг хандырылгазынга доктаамал кичээнгейни салыр хүлээлгелиглер. Оттулар үүл, иштики дерилге болгаш ол чергелиг үүлдербиле школаны хандырып шыдаваан таварылга каяа-даа турбас ужурлуг.

Аныяктарны кижизидери болгаш өөредири, школаларның болгаш өөредилге черлериниң бүгү ажылын эжижидери бистиң

Өөредилге чылын эгезинден чедиишкинниг чорудар

* *

Чедиишкиннерни кудуладып болбас

Каа-Хем районнуң башкылары август чөвүлел хуралынга районо эргелекчизиниң хүлээлгезин күүседип турар эш Антоновтуң школаларның болгаш башкыларның чаа өөредилге чылында сорулгаларының дугайында илеткелин дыннап чугаалашканнар.

Аныяк өскеннің коммунистиг кижизидилгезиниң дугайында партияның болгаш чазактың доктаамал сагыш салыышкынының ачызында совет школа улуг чедиишкиннерни чыл келген тудум-на чедип ап турарын, ол ышкаш районнуң школалары болгаш башкылары эрткен өөредилге чылында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың талазы-биле чамдык ажылдарны бүдүрүп алганын илеткелчи демдеглээн.

Эрткен өөредилге чылында аныяк башкылар эштер Забелина (Терзиг-Аксының чеди чыл школазы), Щербакова (Сизимниң чеди чыл школазы), Луцкая (Чыргаландының чеди чыл школазы) өөреникчилерге быжыг болгаш ханы билиглерни берип шыдааннар.

Ындыг болза-даа, районнуң школаларының болгаш башкыларының чамдыктары аныяк өскенни коммунистиг ёзуга кижизидериниң херээн ам-даа ыракта четпес күүседип турар. Өөредилгениң районда ниити чедиишкини 1951—1952 өөредилге чылында чедип алдынган турганындан эрткен өөредилге чылында анаа удур 5 хуу кудулааны канчап-даа таарышпас.

Чамдык башкылар боттарының хүлээлгелиг ажылынга эң харыысалга чок болганнар. Чижээлээрге, Бүрен-Бай-Хаакта тыва школаның орус дыл башкызы эш Данчинова кончуг четпес ажылдап, күрүнени мегелеп, өөреникчилериң алган демдектерин өрүледил, ооң-биле карак чаап турган. Школага болуп эрткен экзаменнер башкы эш Данчинованың четпес ажылын көргүскен, ооң клазында өөреникчилер 3-тен өрү демдектерни албайн барганы херечи болур. Ол ышкаш Сизимниң чеди чыл школазының эге класстарының башкызы эш Лукьянченко база четпес ажылдап турган.

Ооң башкылап турган клазының 5 өөреникчилери шилчиринің часкы экзаменнерин дужаавайн барган.

Оон аңгыда районда бүгү-ниитиниң өөредилгези күүсетинмейн барганын эш Антонов демдеглээн. Районда школа назылыг уругларга эмчи дузаламчызы көргүзериниң ажылы дыка четпес тургустунган. Эмчилер болгаш фельдшерлер школаларга болгаш интернаттарга ховар барып, баргаш оларга дуза көргүзүпейн турганнар. Чижээлээрге, Белбейде эмнелге черийин эргелекчизи эш Шарыпова интернатка хүннүң кээп турган хирезинде аар аарааи уругну 8 хонук иштинде «эскербейн» турган.

Школаларга политехниктиг өөредилгени боттандырар дугайында партияның XIX съездизиниң директиваларын ам-даа боттандырбайн турар.

Хуралдың киржикчилери эштер Щербакова, Астахова, Дагба, Дикунов, Чалбаа, Синкин, Шыдыраа олар санал бергилээш, районнуң болгаш облононуң адрезинге угланган чидиг шүүмүүлелди кылганнар.

Хуралдың киржикчилери өөредилге чедиишкинин бедидер, өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидер хемчегларни боттандырарынче угланган сорулгаларны хуралга чугаалажып хүлээп алганнар.

И. ПЛОТКИНА.

* *

Эрткен чылдың четпестерин катаптавас

Тес-Хем районнуң башкыларының август чөвүлел хуралы Самагалдайга болуп эрткен.

Районо эргелекчизи эш Марчың эрткен 1952—53 өөредилге чылында школаларның болгаш башкыларның ажылдарының чедиишкиннерин болгаш четпестерин, база моон соңгааргы сорулгаларын бодунуң илеткелинге чугаалаан.

Районнуң школаларынга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидер талазы-биле ажылдар эвээш эвес чорутунганын база эрткен өөредилге чылында школаларның башкылары боттарының методиктиг билиин бедидип, өөреникчилерге быжыг бидиглерни берип, багай эвес ажылдаанын илеткелчи демдеглээн. Башкылар эштер Голубцова, Васильева, Чооду, Чирскова, Болдырева, Адыя, Куураңмай олар эрткен өөредилге чылында элээн ажылдарны чорутканнар.

Чедиишкиннер-биле кады эрткен 1952—1953 өөредилге чылында тургулаан четпестерни башкыларның август чөвүлел хуралы илереткен.

1952—53 өөредилге чылында районо болгаш школаларның коллективтери бүгү-ниитиниң өөредилгезин боттандырар ажылды четпес чорутканнар. Ол ышкаш Берт-Даг, Самагалдай суму Советтери бүгү-ниити өөредилгезинге кирер уругларның учёдун четче тургуспаан, бо чылдың чаа өөредилгезинге школаларны белеткээрип саадаткан.

Районнуң школалары эрткен чылын өөредилге программазын ниитизи-биле үгле 97,3 хуу күүсеткен. Районнуң улус өөредилге килдизиниң талазындан школаларны удуртурун, хыналда ажылдарын четпес чорудуп турган.

Эрткен өөредилге чылының четпестерин чаа өөредилге чылында катаптавайн, башкыларның политиктиг болгаш методиктиг билиин бедидеринче, школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны экижидеринче угланган хемчегларни боттандырар дугайында сорулгаларны айыткан шиитпирни чөвүлел хурал үндүрген.

М. ДАЛАА.

Өөреникчилерге быжыг билиглерни бээр

Совет школа бүгү-ниитиниң чеди чыл өөредилгезин калбартырынга улуг чедиишкиннерни чедип ап турар. Ол ышкаш Өвүр районнуң башкылары боттарының августа болган чөвүлел хуралынга 1952—53 өөредилге чылында чедиишкиннерни демдеглеп, моон соңгааргы сорулгаларнын дугайын чугаалашкан.

Район школаларының башкылары 1952—53 өөредилге чылында элээн чедиишкинниг ажылдарны кылып, чоннуң ажы-төлүнге чаа-чаа билиглерни берген. Районда 599 өөреникчилер дараазында класстарже шилчээннер.

Башкыларның иштинден эштер: Тимофеева, Фирстова, Лапина, Уйнукай, Ермоков олар эки түннелдерни көргүскеннер. Чедиишкиннер-биле деңге четпестерни илеткелчи болгаш санал берген эштер чидии-биле шүүмүүлээннер. Ылаңгыя чамдык сумулар школаларында өөреникчилериң чаңгыс класска ийи чылда катап олурар чоруу бар бооп илерээн. Чижээлээрге, Хандагайты эге школаның башкызы эш Шүгдүр-оолдуң клазындан 13 кижи мурнуку клазынга катап олурганнар. Ооң-биле кады районнуң школалары чайгы септелге талазы-биле четпестерлиг турганы илерээн. Септелге талазы-биле үүгээр деп санатынып турар районнуң Дус-Даг болгаш Торгалыг чеди чыл школаларында ам-даа четпестер хөй: печкалары чок, өөредилге номнары четче эвес.

Ынчангаш районнуң башкыларының чөвүлел хуралы моон соңгаар ол үстүнде четпестерни 1953—54 өөредилге чылдарында катап болдурбазының дугайында шиитпирни ол хуралга хүлээп алган болгаш облонодан школаларны өөредилге номнары-биле хандырып, башкыларның өөредилгезинге боттуг дузаны көргүзерин саналдаан.

С. ТАНОВ.

Школа ажылын бүгү-ниитиниң кичээнгейиниң төвүнче

Сүт-Хөл районнуң башкылары август чөвүлел хуралынга чыылгаш, эрткен 1952—1953 өөредилге чылының түннелдерин болгаш чаа өөредилге чылында сорулгаларны чугаалашканнар. Районо эргелекчизи эш Сизин илеткел кылгаш, эрткен 1952—53 өөредилге чылында районнуң улус өөредилге килдизи болгаш районнуң чамдык башкылары өөредилге-кижизидилгелиг ажыл талазы-биле элээн ажылдарны чорудуп келгенин демдеглээн.

Ындыг болза-даа, эрткен өөредилге чылында бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң талазы-биле чорутунган ажылдарның дугайында чамдык айтырыгларны хуралга илеткелчи чидии-биле тургузуп шыдаваан. Районнуң чамдык башкылары өөреникчилерге быжыг болгаш ханы билиглерни берип шыдаваан болгаш өөредилге-кижизидилгелиг ажыл талазы-биле кылза чогуур хемчегларни четче боттандырбайн барганын хуралдың киржикчилери илереткеннер. Ылаңгыя эрткен өөредилге чылында Бай-Тайга, Суг-Аксы чеди чыл школаларының өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны эки чорудуп шыдаваанындан ол школаларның өөреникчилери куду билиглиг болганнар.

Районнуң комсомол комитеди болгаш ылаңгыя ооң пионер болгаш школа килдизи эрткен 1952—53 өөредилге чылында школаларда өөредилге-кижизидилге ажылынче эвээш кичээнгейни салып турган. Районнуң кайы-даа организациялары көдээ аныяктарның кежээки школаларын организастаарын херекке албайн барганы канчап-даа таарышпас. Ол ышкаш районнуң школалары эрткен 1952—53 өөредилге чылында өөредилге программазын ниитизи-биле үгле 84 хуу күүсеткен.

Чаа өөредилге чылында салдынып турар сорулгаларны боттандырарынче угланган шиитпирни чөвүлел хурал хүлээп албышаан, районнуң улус өөредилге килдизи болгаш өске-даа организациялары өөредилге-кижизидилге ажылын бедик деннелче көдүрер ажылче кичээнгейни угландырарын сүмелээн.

М. ДАМБАА,
О. АЛЕКСАНДР.

Башкылаашкынның бедик деңнели дээш

Кызыл районнуң башкылары август чөвүлел хуралынга чыглып келгеш, эрткен өөредилге чылында боттарының өөредилге-кижизидилгелиг ажылының түннелин кылгаш, чаа өөредилге чылында ол талазы-биле сорулгаларны чедип алырының чугула хемчегларының дугайын чугаалашканнар.

Илеткелчи районо эргелекчизи эш Мухамет-Гореев болгаш санал берген эштер башкылаашкынның бедик деңнели дээш ажылды күштелдирип чорударынче улуг кичээнгейни угландырган. 1952—1953 өөредилге чылында районнуң башкыларындан эштер Шавы, Балыкова, Донских, Носова, Уйнук олар башкылап турган эртемнеринге өөредилге талазы-биле бүрүн чедиишкинни чедип ап, өөреникчилерге ханы болгаш быжыг билиглерни берип шыдааннар. Ол башкылар ындыг чедиишкиннерни боттарының башкылаар арга-мергежилин бедитпишаан, өөредилге-кижизидилгелиг ажылды кызымак чорутканы-биле чедип алганнар.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери чамдык школаларның өөредилге программазын күүседип шыдавайн барганының чылдагаанын илергейлеп турар чидиг шүүмүүлелдерни районога болгаш хамаарышкан школаларның башкыларынга таварыштырган. Чижээлээрге, Терлиг-Хая школазы (эргелекчизи эш Демидова), Баян-Кол школазы (эргелекчизи эш Калинкина), Сесерлиг школазы (эргелекчизи эш Көк-оол) өөредилге-кижизидилгелиг ажылды кошкак чорудуп, башкылаашкынны куду деңнелге тургузуп турганы-биле эрткен өөредилге чылында боттарының ажылынга улуг четпестерлиг болган.

Районо башкыларның ажыл-чорудулгазын четпес контрольдап турган.

Ынчангаш чамдык башкылар боттарының педагогика талазы-биле мергежилин бедитпейн, өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың талазы-биле четпестериң төрүтүнүп келир чылдагааннарын көвүдедип турарлар. Чамдык башкылар эштер: Муйнуу, Анай-оол, Бичии-уруг олар башкылаашкынның деңнелин кудулатканнар.

Районнуң башкылары боттарының чөвүлел хуралындан чаа өөредилге чылында өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидер, башкылаашкынның деңнелин улам бедидериниң хемчегларын айытканнар.

М. КӨРГЕН-ООЛ.

Кызыл хоорайның уруглар садынга хоорайның ажылчыннарының, албан-хаакчыттарының дыка хөй уруглары чылдын-на кижизитирип, оларның школа назыны четкеннери бирги класстарже өөренип чоруп турарлар. Бо чылын уруглар садының школа назылыг 22 уруглары школаларже шилчитиргеннер.

Чурукта: бирги класстарже өөренип чоруур уругларның уруглар садының кижизидикчизи Зоя Николаевна Цирулева-биле байырлажып турары. Ол талазында—Слава Сагаан-оолдуң Зоя Николаевнага чечектерни берип турары.

Чуруу **С. Феоктистовтуу.**

Колхозчу тудугларда

Күш-ажылды чөп организастап турар

Эрзин районнуң Нарын сумузунда «Коммунизмче орук» колхозтуң тудуг бригадазы тудуг планын эки күүседип турар. Бо чылын план ёзугаар чурталганың 20 чаа бажыңнарын тудар турган, 18 бажыңнарны доозуп, ажыглалга киирген болгаш 9 бажынны доозар чедип турар. Мал эмнелгезиниң беш өрээлдиг бажынын болгаш школаның ийи өрээл интернадын пландан ажыр кылган. Колхоз баштаар черниң конторазын база тудуп доосканн.

Бригада чаңгыс-аай телевилелди шыңгыы барымдаалап, тудугнуң шынары дээш демисежип, бажың бүрүзүн крышалыг, кладовкалыг кылып турар.

Бригада чыл эгезинде тудуг материалының белеткелинче кол кичээнгейни салып, 4 мун кубометр хире ыяшты белеткеп, тудуг шөлдеринге дүжүрүп алганындан тудугга үзүктелиишкин болбаан.

Бригаданың ажылының чедиишкинниг болуп турарының чылдагаанын күш-ажылды чөп организастаанында болур .Бо талазы-биле бригадир эш Соскум ажылды эки удуртуп турар. Кажан тудуг бригадазын организастап турда, тудугжуларның аразында тудуг ажылы-биле таныш кижилер эвээш турган. Баштайгы үеде эрги бызаңчыларга аныяк колхозчуларны быжыглап өөредип турган. Ындыг арга-биле тудуг ажылынга 50 ажыг кижи мергежип өөренген. Тудуг ыяжын 4 кижи черде үргүлчү кезип белеткеп турда, кескен ыяштың сөөртүлгези үргүлчү чоруп турар болгаш ыяшты чонуп белеткээр кижилер, чондунган ыяшты бажың кылдыр тудар кижилер үргүлчү ажылдап турар. Олар бот-боттарының ажылдарынга үзүктелиишкин болдурбас дээш харугда хөделип, ажылдың темпизин кошкатпайн турарлар. Ыяш дилер кижилер дилген материал-биле тудугну база доктаамал хандырып турарлар.

Бригадада кижи бүрүзүнүң кылыр ажылын таарыштыр хуваап, анаа доктаамал быжыглап турарындан чаңгыс-аай хевирлиг бир бажыңның тудуун 4 кижи 16 хонукта бүрүн доозуп, ажыглалга киирип турар.

Бригаданың иштинде бөлүктернин болгаш кижилерниң аразында социалистиг чарышты калбартып, бригаданың ниити бүдүрүлге хуралын ай санында кылып турар. Аныяк тудугжулар Идам-Сүрүң, Иван, Очур болгаш өскелер социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

С. СОДНАМ.

Чаа бажыңнар чылдың-на немежип турар

Барыын-Хемчик районнуң Эргиг-Барлыкта «Большевик» көдээ ажылагый артелиниң тудуг сууру чыл бүрү өзүп, чаа бажыңнар немежип турар.

Тудуг бригадазының составында 67 кижи ажылдап турар. Олар тудуг планын күүседип, чаа колхозчу суурун өстүрүп сайзырадыр дээш ажылды организастыг болгаш шалыпкын чорудуп турарлар. Ооң түннелинде планда көрдүнген 25 чурталга бажыңнарының 20-зин тудуп, ооң иштинде 11 бажынны шуут ажыглалда киирген. Бүдүрүлге тудугларындан 2 бажынны доосканн, колхозтуң клубунуң фундаментизин салып алган, электростанциязының тудуунуң ханазын доозуп турар. Шээр малга 8 кажаа тудар турган, ам 5 кажааны база чаш малга бир кажааны туткан. Бо чылын 40 мун туйбуну бүдүрер турган, 50 мунну кылып үндүрген.

Тудуг бригадазында ак-сеткилдиг ажылдап, кыглан ажылының шынарын бедидип турар колхозчуларның саны өзүп турар. Чижээ, тудуг материалы сөөртүп турар эш Х. Комбу сөөртүлгенин нормазын хүн-бүрү 150—175 хуу чедир күүседип турар. Бажың фундаментизи салып турар херээжен комсомолчу эш Х. Бадыш ажыл нормазын хүн-бүрү 140—150 хуу күүседип турар.

Бир эвес колхоз баштаар черден тудуг бригадазының күжүн быжыглаар дугайында кичээнгейни улгатырган болза, чедиишкиннер моон артык турар ийик. Тудуг бригадазынга 110 кижини үзүп турган болза, херек кырында 67 кижи ажылдап турар. Кадаг, шил, хирээ, балды дээн ышкаш херекселдер чедишпейн турары тудуг ажылынга элээн шаптыктыг болуп турар. Колхозта пилораманы ажыглалга киирбейн, чер сана октагылапканындан ооң кезектери үрелип, чидип турар.

Колхозта партия организациязы (секретары эш Қонзай-оол) тудугжуларның ортузунга партияның политмассалыг ажылын четпес организастап турар. Хана солуну, агитхуудус үнмейн турар, көргүзүг самбызын чаартып, ажылдың түннелдерин, мурнакчыларның көргүзүглерин биживейн, беседаларны, номчулгаларны чорутпайн турар.

К. ОЧУР-ООЛ.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ КАЛБАК ХЕРЕГЛЕЛИНГЕ

* *

Улам-на өки шынарлыг пөстер

ОРЕХОВО-ЗУЕВО (Москва область). ССРЭ-ниң Дээди Соведниң бешки сессиязындан хүлээп алган шиитпирлерни хоорайның пөс-таавы бүдүрүлгелеринге изии-биле чугаалажып эрткен.

Бүдүрүлгениң коллективи чоннуң хереглели барааннар бүдүрүп үндүрүүшкүнүн чылдың-на улгатырып, оларның шынарын экижидип турар. Комбинат чеди айларның планын хуусаа бетинде күүседткен болгаш 22 миллион рубльдин продукциязын онаалдадан ажыр берген. Белен пөстерниң кылыышкыны 1950 чылдың деннелинден 29,5 хуу өскен. Эрткен чылдың ол-ла үезинге бодаарга бо чылдың эгезинден бээр 3 миллион метр хөй бирги сорттуг пөстерни белеткеп кылган.

Августа комбинат онаалдазын ажыр күүсетпишаан, хүн-бүрү чартык миллион метр пөстү кылып үндүрүп турар.

Үүгле сөөлгү 4 чылдың дургузулда комбинаттың эде чаартылгазынга 70 миллион ажыг рубльди күрүне чарыгдаан. Аргыг фабриказының эрги дериг-херекселдериниң чартыындан хөй кезии ада-чурттуң чаа техниказы-биле солутунуп чаарытынган.

Комбинаттың коллективи пөс бүдүрүлгезиниң моон соңгааргы көвүдээшкининиң болгаш оларның шынарын экижидериниң аргазын тып турар элээн каш организас-техниктиг хемчеглер чоруткан. «Экстра» деп маркизеттиг чаа сортун, плаш кылыр суг сиңмес пөстүң элээн каш хевирлерин кылып турар.

Чаа сорттарны ажылдап кылырыбиле хөй санныг дериг-херекселдерни олче угландырган. Комбинат чыл төнчүзүнге чедир каш миллион метр чаа пөстерни ажылчы чонга белеткеп бээр. Мынчангаш, моон мурнунда шиңгээдип алдынган, чонга улуг херектиг пөстерниң бүдүрүлгезин улгатырып турар. Вельветтиң болгаш чартык хилиннің бүдүрүлгези 300 мун метр чедир өзер. Дыка хөй сатиннерни белеткеп турар болгаш тюль пөстериниң бүдүрүлгези ийи катап улгадып турар.

(СЭТА).

* *

Чурттуң саржаг заводтарында

Чурттуң саржаг хайындырып кылыр заводтары чаа дүжүттүң чигэдин ажылдап кылырынче кирипкен. Молдав ССР-ниң болгаш Краснодар крайның бүдүрүлгелери тарымал тоорук хүлээп алыышкынынга белеткенгеннер.

ССРЭ-ниң Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң Министерствозунуң Главрасжирмасла начальниги эш Науменконуң СЭТА-ның корреспондентизинге дыннатканы болза, ам келир сезонда саржаг кылыр болгаш саржаг-экстракционнуг чаа-чаа заводтар, саржаг комбинаттары болгаш цехтери ажыглалга кирер. Узбек ССРЭ-де Уч-Курганның саржаг-экстракционнуг заводу ажыглалче киргген. Бухарада чаа саржаг заводу ажылдап эгелээн. Сталинград, Воронеж болгаш өске-даа областарның саржаг кылыр бүдүрүлгелерин эде чаартып кылып турар.

Үнүш үзүнүң шынарын экижидеринче улуг кичээнгей салдынып турар. Днепропетровскиниң үс-саржаг комбинадында, Одессаның, Кировоградтың, Миллеровонуң, Кропоткинскиниң болгаш өске-даа черлерниң саржаг заводтарында чиг-эттиң бедик шынарлыг арыглаашкынын болгаш бирги сорттуң саржаан кылырын хандырып турар цехтерни дерип тургускан.

Маргариниң бедик шынарлыг хевирлериниң бүдүрүлгези улгадып турар.

Эьт, балык болгаш ногаа чемнеринге эң эки амданны бээр майонезтиң чаа сорттарының бүдүрүлгезин организастап турар.

Бедик шынарлыг маргарин бүдүрүлгези дайын мурнунуң деннелин барык ийи катап ашкан. Бо продукцияны кылыр чаа комбинаттар болгаш бүдүрүлгелер Саратовта, Сталинградта, Ереванда, Ташкентиде, Свердловскиде, Хабаровскиде болгаш өске-даа хоорайларда тургустунуп турар. Шуудар шугумнар цехтөрде тургустунуп, продукцияның шынары экижип, ооң бот-үнези чиигеп турар.

(СЭТА).

Колхозтуң туйбу болгаш саман бүдүрүлгезинде

Колхоз бүдүрүлгезинде тулуг ажылы ылаңгыя бистиң областың амгы байдалында чугула айтырыгларның бирээзи болуп турар. Чаа кылдынган бажыңнарга печкалар тургузарынга туйбунуң онза негетинип турарын база саманның тудугга үнелиин колхозчулар медерелдиг билип, ону кылыр бүдүрүлгелерни организастап турар.

Чаа-Хөл районда Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң туйбу болгаш саман кылыр чаа бүдүрүлгези бодунун мурнунда салдынган сорулгазын багай эвес боттандырып турар. Ында шупту 16 кижи ажылдап турар, оларның деңкезии херээженнер.

Бүдүрүлге июньнуң эгезинден бээр 105 мун туйбуларны болгаш 23 мун саманнарны кылып үндүрген, ооң шынары бедик болуп турар. Кызымак күш-ажылдың түннелинде ол бүдүрүлге туйбу кылырының чыл онаалдазын 105 хуу күүседткен, а саман бүдүреринің планын сентябрь айда доозар деп турар.

Х. КУНГАА.

ЧЫРЫК

Чадаана хемниң шынаазынга чайның хүннеринде магалыг-ла ийин! Шулурткайндыр шуугавышаан шурап баткан хемниң кыдыгларын янзы-бүрү погаан үнүштер, кат-чимистер, айыраң шокар чечектер, аттыг кижи шымнып турар терең сигеннер каастап хаажылаан. Аырга-арыгның куштарының үзүктелбес үнү аянныг ыр дег улажып тургулаар. Хемниң ол бо талаларынче саглалчыңнаан чаш дыттарлыг, чараш бөкпек талдарлыг алаактар болгаш тараа шөлдери чаты-ла бергилээн.

Чоокка чедир-ле бо черлерге көшкүн араттарның ында-мында быдаран өглериниң ыштары бурулаар, байлак хөрзүннүг, делгем шөлдер барык-ла ажыглал чок чыткылаар турган.

Сөөлгү чылдарда араттар колхозунда колхозтарда катышкан, эвилдиг-биле ажыл-ишти туткан колхозчуларның эрес-омак ыры-шоору чаңгыланып, ада-чурттуң заводтарынга кылган көдээ ажыл-агайның күчүлүг машиналарының ыыт-шимээни диңмиреп, сараат-сараат сигеннерни тургузуп, далай дег чалгып чыдар тараларны өстүрүп турар апарган. Колхозтарның кодан-кодан малдары бөлүк-бөлүү-биле одарлап чоргулаар.

Аныяк колхозтар ажыл-агай талазы-биле өзүп, организас тургузуг талазы-биле быжыгып, а колхозчуларның амыдыралы хүн-бүрү байшыдалгыр, каас-шиник болуп турар. Олар чүгле көдээ ажыл-агайның мурнундан бээр кылып келген хевирлери-биле кызыгаарлатынмайн, харын бистиң улуг Төрээн чуртувустуң мурнакчы колхозтарының үлегери-биле ажыл-агайның чаа, мурнунда араттарның көөр хамаан чок дүжеп-даа чорбааны адырларын тургузуп, колхозчуларның амыдырал чурталгазын улам-на чаагайжыдып турар.

Чадаана хоорайның адаа чарыы, чурумалдыг каас оймакта чаа туткан чараш бажың туруп турар. Коллективтиг күшке үүгеннеткен Чадаана хемден үндүр каскан буганың суу олче углай аккаш, оон мырынай-ла адааныче кирип чыдар. Бо бажындан эгелеп дистиништир кадап чоруткан суук-суук, хөңү чагылар шөйген; сывырындак демирлер дамчыштыр четинишпишаан, ырак эвесте чаа-чаа бажың-балгат кудумчулай тургустунмушаан, колхозчу суурже кире бергилээн. Бо дээрге, Чөөн-Хемчик районунда Сталин аттыг колхозтуң суг күжү-биле ажылдаар электри станциязы-дыр.

Август 15. Станцияның бажыныың кырында улуг кызыл тук чоргаар киискип турган. Сталин аттыг колхозтуң колхозчулары болгаш Чадаана хоорайның чурттакчылары дүштен соңгаар боже кезек-кезек, бөлүк-бөлүү-биле шуужуп турганнар. Ол болза, боттарының коллективтиг тайбың тургузукчу күш-ажылының үре-түңнелин көөр дээн колхозчуларның, районда тургустунган бирги колхозчу электри станциязының ажытынарын сонуургаан аалчыларның ыглып турары ол.

Оймак шыктың ортузунда оолдар, кыстар хол бөмбүү ойнаан. А мында, электри станциязының чанында, концерт көргүзүглери, янзы-бүрү оюннар болуп турган. Сураглыг совет чогаалчы М. Исаковскийниң ырының сөстери чыылганнарның аразында чаягаар-ла аттыгып үнүп кээр:

«Суурну дургаар бажындан бажың чедир.
Суук узун адагаштар турупкан.
Ында шөйген чиңге демир ырлашкан —
Ындыг чүве көрүп чорбаан улус бис»...

Ол-ла ойнап хөглеп турда, хүннүң батканы билдинмейн барган. Кежээликтей апарган. Суг күжү-биле ажылдаар электри станциязын ажыдарынга алдар болдурган митинг эгелээн. Сталин аттыг колхозтуң даргазы эш Ревнюк митингини ажыткаш, СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң секретары эш Дилгижекке сөс берген. Эш Дилгижек СЭКП обкомунуң болгаш райкомунуң бюроларының, облкүүскомнуң болгаш райкүүскомнуң мурнундан Сталин аттыг колхозтуң колхозчуларынга, станцияның тудуунга ажылдап турган эш Дудинге удурткан инженерлер бөлүүнге станцияның ажыглалга кирип турарын холбаштыр чалбыыштыг байырны чедирген болгаш Тываның ажылчы чонунуң дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың улуг сагыш салыышкынының дугайын чугаалаан.

Сталинчыларның кожазы Хөндергейде «Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы эш Мамбедовтуң митингиге чүве чугаалааш, сталинчыларга байыр чедирбишаан, бо чылын бистиң колхоз чылыг күжү-биле ажылдаар электри станциязын ажыдар деп чугаазы диңмиттиг адыш часкаашкынынче шилчип, кожалары дээш эки сеткилдиң байырларынга ужурашкан.

Митинг доозулган. Электри станциязының эжиинде кызыл лентаны, станцияны ажыдарының демдээн, эш Дилгижек үзе кезипкен. Карак чивеш дээр аразында, чанында турганнарның карактарын чылчыыкталдыр, станцияның бажыңында болгаш чагыларның баштарында кайгамчыктыг чырык оттар чайнай берген. Үрер хөгжүм Совет Эвилелиниң Гимнизинин күчүлүг аялгазын ойнап турган.

Станцияның бажыңының кырында улуг баштыңчылар Ленин биле Сталинның портреттери чыылган чонче чылыы-биле хүлүмзүреп көрүп тургулаан. Оларның адаанда, өөстө, улуг Ленинниң өлүм чок сөстери: «Коммунизм дээрге, совет эрге-чагыргага бүгү чуртту электрижиткенин кадары болур».

Бир-ле кижиниң өөрүшкүлүг алгызы үнген. «Суурну көрүнерем!» Шынап-ла! Дөө ол, колхозчу суурнуң бажыңнарының соңгаларындан Ильичиниң лампаларының чырыктары сагыш-сеткилди өөртүр соланғыланып келгилээн!

Чаа амыдыралда эштип турар аас-кежиктиг чоннуң өөрүшкүзү кызыгаар чок. Хөй кижилерниң ортузундан байырлалдың ыры база катап, улам улуг күш-биле, чаңгыланып үнген:

«Суурда кажаа, херимни оттар бүргээн,
Суурнуң хөглүг болгаш чараш магалыын!
Дески хөглүг, чыргалдыг көдээ суурга
Дээрлер безин адааргап, кайгап тур.»

Колхозчу суурнуң оттары карааны дүне-даа, кайы ырактан-на көстүп турар. Бо дээрге, коммунизмче бүзүрелдиг бар чоруур совет улустуң тургузукчу күш-ажылга хөй-хөй тиилелгелериниң бирээзи болур.

Чаа амыдыралдың сылдызы улам күштүг чайынналыр!

Б. ОНДАР.

Районнар төптериниң чаагайжыдылгазынга

Областың архитектура килдизинин бөлүк ажылдакчылары эш Харламовтуң удуртканы-биле Шагаан-Арыг, Чадаана хоорайларны болгаш Чаа-Хөл, Кызыл-Мажалык суурларны сайзырадырының кол план төлевилелин кылып дооскан. Оны хамаарышкан хоорай болгаш район Советтериниң күүсекчи комитеттериниң хуралдарынга көрүп бадылаан.

Хоорайлар болгаш суурлар сайзырадырының ол кол планнарында төп кудумчуларның, дыштанылга болгаш культура парктарының, культура бажыңнарының болгаш библиотекаларның база культура албан черлериниң тудугларын тодаргай көргүскен.

Сүт-Хөл районнуң төвү Суг-Аксы суурнуң болгаш Бай-Тайга районнуң—Тээли суурунуң чаагайжыдылга планнары база кылдынып турар.

В. НАТАЛЬИН.

—o—

Чылдың тудуг планын күүсеткен

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» көдээ ажыл-агай артелиниң бо чылдың бүдүрүлге планында көрдүнген тудугларны Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 36 чыл оюнга уткуштур доозарын колхозчу тудугжулар хүлээнген турган.

«Мурнакчы» эрткен чылын тудуг талазы-биле областа бирги черни ээлээш СЭКП обкомунуң болгаш облсовет күүскомунуң шилчиир қызыл тугун чаалап алган. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглерлиг болур дээш улам кызымак ажылдааны-биле колхозтуң чылдың тудуг планы 8 айларның иштинде 104 хуу күүсетинген.

Тудуг бригадазы сентябрь 1-ге чедир чуртталганың 16 бажыңнарын, бүдүрүлгениң 3 чаа тудугларын болгаш ниитиниң малынга чаңгыс-аай хевирлиг 5 кажааларны кылып дооскан. Амгы үеде пландан ажыр кылып турары 5 чуртталга бажыннары база-ла удавас ажыглалга кирер.

Колхозтуң тудуг талазы-биле ол бүгү чедиишкиннери болза, колхоз баштаар чериниң даргазы эш Ойдуп, Байыскылаң оларның күш-ажылды чөп организастап, бызаңчыларны тудуг материалдары-биле үзүктел чок хандырганын херечилеп турар. Тудугжуларда эштер Анарот, Оолак, Чалзып, Арагачы ышкаш ажылынга мергежилдиг, онаалдазын үргүлчү 2—3 дапкыр эки шынарлыг күүседип турар бызаңчылар хөй.

М. СЮР-ООЛ.

Мал чеминиң белеткели чүге хожудап турарыл

Девискээр база ажыл-агый талазы-биле Барыын-Хемчик район болва, областың кол улуг районнарының бирээзи. Бо районда мал чеми белеткээриниң планы күүсетинмес хире кандыг-даа чылдагаан чок.

Мал чеми белеткээриниң планын район үзеринге чедип турарының ужуру чүл? Оон кол-ла чылдагааны улуртулганың четпезинде. Колхозтарда сиген кезилдезинге белеткел багай, ажылдың графиги чок болуп турда, районнуң көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелиниң начальниги эш Дорофеев херекке албайн келген, оон зоотехниктери Кызыл-Мажалык суурга олуруп алгаш чүгле медээ хураарынга кызыгаарлатынып чайлаан.

Ажылдың шак ындыг канцелярбюрократсыг стилиниң түңнелинде районнуң мал чеми белеткээр планы үстүрүнге четкен. Тодаргайлаарга, август 20-де район сиген планын 34,9 хуу, силос салырын 78,1 хуу күүсеткен турган. Ынчаарга сентябрь 1-те чедир он хонукта чаңгыс-даа тонна силос салдынмаан, сиген белеткелинге чүгле 5,8 хуу, а сөөлгү беш хонукта 2,7 хуу немешкен чорук бо чугула харыысалгалыг ажылды ийи-үшкү чергениң айтырыынче соңгаарладып турганынга факт болур.

Бо дугайында ажылдың иштинче кирип көргүзүрге оон-даа тодаргай фактылар илерээр. «Комсомол 30 чыл ою» колхоз районда улуг колхозтарның бирээзи, оон даргазы эш Соскур-оол, парторганизация секретары эш Агбаан база ында суму Совединиң даргазы эш Өлзей олар «Аянгатыда бо чылын сиген үнмээн» азы «сигенни кезерин оон четириинге чедир манаар» деп буруу билиишкини-биле мал чеми белеткээриниң чугула үезин эрттиргеннер. Ол колхоз сиген планын сентябрь 5-те чүгле 21 хуу күүсеткен.

Районнуң «Победа», Ворошилов аттыг колхозтарында байдалдар оон база-ла дээрелевес. Ол колхозтарның даргалары эштер Рымор, Даржаа оларның четпес удуртулгазының уламындан ында мал чеми белеткээриниң планы августуң сөөлгү он хонуунда чүгле 3—3 хуу немешкен. Күш-ажылдың организастыг чуруму дыка багай, колхозчуларның деңкезин ажылга үнмейн турар. Ворошилов аттыг колхозта парторганизация секретары эш Үндүң ол ажылды башкарып удуртурунуң улуу, харын боду безин үргүлчү арагалаар, «куда» дүжүрүлгезин организастап турар. «Комсомол 30 чыл ою» колхозтуң даргазы эш Соскур-оол колхозчуларының шак ындыг «куда» дүжүрүлгезинге база-ла чаңгыс эвес удаа хүндүлүг аалчы болуп чалатырган.

Районда «Барлык» совхоз (директору эш Казанцев, парторганизация секретары эш Шоюн) силос салырының планын август 20-де 33,3 хуу күүсеткен турган, а сентябрь 5-те ол-ла хевээр өзүлде чок арткан. Сиген белеткээри сөөлгү он беш хонукта чүгле 7,2 хуу немешкен. Ажылдың шак ындыг байдалын эш Казанцев: «бүгү күштү дүжүт алыышкынынче угландырганывыста» деп чагдынарын оралдажып турар. Ынчаарга саван, мякина талазы-биле белеткеп алган үүлдери база-ла көзүлбес.

Мал чеми белеткээринге МТС биче эвес киржилгелиг болур ужурлуг. Бо талазы-биле Кызыл-Мажалык МТС (директору эш Огаркин) колхозтар-биле чарган кереэзин шуут үреп турар. Оон сиген кестирер машиналарындан 10 машина ажыглал чок үрелик болганындан бо чылын кереэ өзүгаар 1000 гектар сиген кестирер дээнинден чүгле 100 гектарны кестирип берген. Бо айтырыг район Совединиң күүсекчи комитединин хуралынга каш удаа тургустунган турбуже, күүселденің хыналда чогундан шиитпирлер түңнел чок артпышаан.

Ниитиниң малынга чем белеткээр айтырыг эрткен чылын бо районга база-ла шак ындыг турган, оон уламындан «Кызыл тараачын», «Победа», «Большевик» болгаш өске-даа колхозтарның малы кыжын бергедеп турганы чажыт эвес-ле болгай. Мону чүгле колхозтар даргалары эвес, харын районнуң удуртукчулары безин утупканын кижи кайгаар чүве. Машинага кестинер калбак шөлдерже көрүп олурбайн, болдунар-ла бүгү хемчегларни ап турган, мал чеми белеткээр планны чоокку үеде күүседири онза негетинип турар.

М. БУГАЛДАЙ.

Колхозтуң суурун Ильичиниң лампазы чырыдыпкан

Кызыл районнуң Таспы хеминге уннаштыр өзүп калбарган бүдүрүлгениң, чуртталганың болгаш культураның чаа-чаа тудуглары-биле улам немежип турар аныяк суур бар. Ол болза, «Черби» көдээ ажыл-агый артелиниң төвү, ында магазин, клуб, школа, библиотека, радио белдири ажылдап турар.

Колхозчулар боттарының ниити хуралынга электри станциязы тудуп алырын чугаалашкаш, ону кылырынче чаңгыс эп-сеткилдиг ажылдап кирген турган. Олар боттарының сөзүн ээлеп шыдааннар.

Бо чылдың сентябрь 4-те «Чербиниң» колхозчулары чаа электри станциязын ажыглалда киирген, суурну Ильичиниң лампазы чайынандыр чырыдыпкан. Колхозтуң пилорамазы, дээрбези өске-даа кол негетинер черлери ам удавас электри күжү-биле ажылдаарынче база шилчиир. Ол болза, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың чоннуң чаагай амыдыралы дээш улуг сагыш салыышкынының база боттанылгазы болур.

Е. САНДЫКЧАП.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Өвүр районнуң Саглы сумузунда «Кызыл тук» колхозтуң мал фермазының эргелекчизи С. Төмүр-оолдуң бодунуң онаашкан ажылынга багай ажылдап турарын шүгүмчүлээн чагааны «Шын» солунуң редакциязы алган.

Четпестерни узуткаар хемчегни алыры-биле ол чагааны редакция Өвүр райкүүскомче чоруткан.

Хынап көөрге ында бижитинген четпестер шын болуп илерээн. Ажылынга ээ-харыысалга чоктанып, багай ажылдап турган Төмүр-оолду ол ажылдан хостаан деп Өвүр райкүүском секретары эш Шагдыр «Шын» солун редакциязынга медеглээн.

Кыдат Улус Республикада баштайгы бүгү-ниити соңгулдалар

Кыдат улус эрги феодалдыг ниитилелдиг реакциялыг күштерин быжыг-туруштуг демиселге коммунистиг партияның удуртулгазы-биле чылча шаап, даштыкы империалистерни бодунуң чериндан үндүр октаан болгаш Кыдат Улус Республиканы тургускан.

Ол төөгүлүг улуг тиилелгениң соонда үштен ажыг чылдар эрткен. Ол улуг эвес үе, ынчалза-даа улус демократиязының диктатуразының күрүнезин тургузарының болгаш быжыглаарының хөрөөнге кайгамчыктыг чедиишкиннер-биле байлак.

Кыдат Улус Республика болза, улуска өзулуг-ла хосталганы болгаш делгем демократтыг эргелерни берген. Ол бодунуң тургустунганының эң баштайгы хүнүнден бээр-ле, бодунуң национал хамаарышпас чоруун империалистиг күрүнелериниң калчаалыг шургуп, холгаарлаашкыннарындан болгаш ажылчы чоннарның демократтыг эргелерин—национал өскерликчилерден база күрүнениң дайзыннарындан камгалаар ужурга таварышкан. Бо чылдагаанның тайлымы-биле аныяк республика болза, улус демократиязының диктатуразының күрүнези, эш Мао Цзэ-дуннуң тодаргайлаашкынын өзүгаар «Чоннуң ортузунда демократия болгаш реакционерлерни ажып тергиидээн диктатура» болуп тургустунган. Ол болза—үжен чыл дургузунда үргүлчүлээн кадыг-дошкун революстуг дайынга тыптып келген улустуң чаңгыс-аай демократтыг фронтузунуң күрүне эрге-чагыргазы-дыр. «Амгы үе-чадада Кыдатта чон болза, ажылчын аңгы, тараачыннарның аңгызы, биче буржуазия болгаш национал буржуазия болуп турар. Империализмниң чашпаа-чалчаларын—помещиктерниң аңгызын, бюрократтыг капиталды (даштыкыдан келгеннерниң айбычызы болгаш оларның агентуразы болуп турар комрадор буржуазияны—Вл. Р.) ажып тергиидээн диктатураны догуннадыры-биле, оларны базар болгаш оларның хөделиишкинин чүгле эрттирип болур хемчээлдерге чөпшээрээр дээш, бодунуң хуузунда күрүнезин тургузары-биле база бодунуң хуузунда чазаан тургузары-биле ол аңгылар ажылчын аңгының болгаш Коммунистиг партияның удуртулгазының алаанда катышканнар...»—деп, эш Мао Цзэ-дун, Кыдат Улус Республиканың тургустунуп турар үезинде тайылбырлаан.

Кыдатта улус-демократтыг күрүнениң аңгы талазы-биле үндезиңи болза, ажылчын аңгының болгаш тараачыннарның ажылчын аңгыга удуртурган эвилели болур, чуртта бүгү-ле демократтыг күштер болгаш бүгү-ле националдар ону долгандыр сырый катыжып турар. Амгы үе-чадада Кыдатта улус демократиязының диктатуразы болза, Европаның улус демократтыг чуртларында ышкаш эвес болгаш ам-даа пролетар диктатуразының хевири болбайн турар. Социалистиг тургузуушкун ында шуут-ла бо хүнгү хүннүң сорулгазы кылдыр ам-даа депшиттирип үнмейн турар.

Кыдат Улус Республиканың политиктиг үндезини болза, реакциялыг гоминданның улуска удур эрге-чагыргазын дүжүргениниң болгаш улус демократиязының диктатуразын тургусканының түңнелинде төөгү талазы-биле тыптып келген, улус төлээлекчилериниң хуралы болуп турар. Улус төлээлекчилериниң бүгү-ниитиниң хуралынга болгаш чер-чер хуралдарынга баштайгы соңгулдаларны бо чылдың чайынында болгаш күзүнүнде эрттирери көрдүнген.

Кыдат Улус Республика чүгле тургустунуп турар үеде, бүгү-ниити соңгулдаларны эрттирип болгу дег ындыг эргежок чугула таарымчалыг байдалдар чуртка чок турган. Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралын чыылдырарынга чедир, түр үеде, оон эрге-хүлээлгезин Кыдаттың Улустуң политиктиг консультативтиг Чөвүлели бодунга ап (1949 ч. сентябрь), Кыдат Улус Республиканың Улустуң Төп чазаан тургускан дугайында хоойлуну болгаш Улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң ниити программазын хүлээп алган. Ол документилер болза, Кыдат Улус Республиканың үндезин хоойлузунуң функциязын күүседир ужурлуг турган.

Ол үеде чер-черге эрге-чагырганың чер-чер органнарын соңгуваан, Улустуң Төп чазаандан томуйлап турган. Чуртту бүгү девискээрин, алды улуг административтиг районнар (Соңгу-Чөөн, Соңгу, Соңгу-Барыын, Чөөн, Төп-Мурнуу болгаш Мурнуу-Барыын) кылдыр үзүп хуваган турган. Оларны чазактан томуйлаткан шериг-административтиг комитеттер удуртуп башкара бергеннер. Бүгү-ле шериг операциялары доозулганының соонда оларны административтиг комитеттер кылдыр чаартып тургускан. Эрге-чагырганың томуйлаткан чер-чер органнары калбак улус массаларны күрүне эргелелинче киириштиреринге канчаар-даа аажок улуг рольду ойнаан. Улус төлээлекчилериниң хуралдарының эрге-хүлээлгелерин түр үеде боттандырып турган, чоннуң бүгү-ле бөлүктериниң төлээлекчилериниң конференцияларын ол үеде провинцияларга, үездилерге болгаш хоорайларга чыылдырып турган. Сөөлгү үш чылдарның дургузунда чер-черниң ындыг конференцияларының ажылынга 13,6 миллион ажыг кижи киришкен. Чуртту дыка хөй көдээ районнарынга чер реформазының доозулганы-биле холбаштыр, тараачыннарның хуралдарынга көдээнин болгаш суурларның чаа эрге-чагырга черлерин соңгутургулаан.

Оон түңнелинде, Кыдатка баштайгы бүгү-ниити соңгулдаларны эрттиреринге чугула таарымчалыг байдалдарның тургустунарынга дөрттен эвээш чылдар негетингени олдур. Хосталган кыдат улус үлетпүрү болгаш көдээ ажыл-агайны катап тургузарынга, чер реформазын чорударынга болгаш өске-даа политиктиг калбак компанияларга—америк агрессияга удур тайбың дээш, Кореяга дузалаары дээш демиселге көстүп көрбээн идепкейлиг чоруун илереткен. Улус массалар ол үениң дургузунда, демократтыг соңгулдаларга болгаш күрүнениң, профэвилелиниң, кооперативтиг болгаш хөй-ниитиниң өске-даа янзы-бүрү организацияларының демократтыг ажылчорудулгазынга киржириниң улуг дуржулгазын мөөннеп алган.

Кыдатта улус-демократтыг күрүнениң хөгжүлдезинде чаа үе-чадаже—бүгү-ниити соңгулдаларны эрттиреринче—шилчилгеге улус революциязының тиилелгезинин соонда, чүгле күрүнениң эвес, харын-даа экономиканың болгаш культураның тургузуушкунунга кайгамчык улуг чедиишкиннер идиглиг болган. Националдың бүрүн эргезин, бүрүн хамаарышпас чорукту болгаш иштики чаңгыс-эпти Кыдат чедип алган.

Улусчу Кыдат чүгле чаңгыс-аай эвес, харын-даа күштүг чурт болу берген.

Чуртту чонунуң 10 хире хуузу болуп турар чүс ажыг янзы-бүрү национал улустарның чүс-чүс чылдарда туруп келген деңнелинде эвес болгаш деңнелинде чок чоруун. Кыдат Улус Республикага узуткап чок кылган. Чуртта Иштики Моолдун, Тибеттин автономнуг областарын, а ол ышкаш 130 ажыг аңгы-аңгы национал автономнуг районнарны тургускан болгаш олар чедиишкиниг хөгжүп турар.

Национал хоралакчыларның болгаш бюрократтыг капиталдың гоминданчы бөлүүнүн өнчү-хөренгизин улустуң эрге-чагыргазы хураап хавыргаш, ону улус ажыл-агайының күрүне сектору болдурган. Ам оон үлүг-хуузунда аар үлетпүр продукциязының 80 хуузу болгаш чиик үлетпүр продукциязының 50 хуузу онаажып турар.

Чер реформазын амыдыралга боттандырып чорудары бо чылын чедиишкиниг доозулган, тараачын эвилелдери кылдыр организастатынган күш-ажылчы тараачыннар, улустуң чазааның хоойлузун өзүгаар, помещиктерден 47 миллион гектар тарылга черин, хөй санныг малды, көдээ ажыл-агайның дериг-херекселдерин, чуртталга бажыннарын, бар тараанны хавырган болгаш ол бүгү чүүлдерни 300 миллион ажыг хөлечиктерниң, чери чок база эвээш черлиг тараачыннарның ортузунга үлеп хуваган.

Эп-найырал, эвилел болгаш ботбодунга дузалажылга дугайында, 1950 чылдың февраль 14-те чарган совет-кыдат керээ болгаш Совет Эвилели биле, улус демократиязының чурттары-биле чарган дыка хөй чугула ажыл-агый база садыг дугуржулгалары, Кыдаттың улус ажыл-агыйын катап тургузарынга болгаш хөгжүдеринге таарымчалыг байдалдарны тургускан. Оон үлетпүрү болгаш көдээ ажыл-агыйы 1952 чылдың төнчүзүнде безин бүрүнү-биле катап тургустунган болгаш барыкла бүгү көргүзүглериниң талазы-биле дайын мурнунуң деңнелин ажып эрткен.

Кыдат улус бо чылын калбак экономиктиг тургузуушкунче кирипкен.

Компартияның удуртулгазы-биле улус ажыл-агайның болгаш культураның бүгү-ле адырларынга чедип алдынган чедиишкиннерге үндезилээш, улус демократиязының диктатуразы болгаш оон үндезининге—ажылчын аңгының база тараачынарның эвилели быжыккан. Кыдаттың Коммунистиг партиязының ат-авторидеди хемчээл чокка өскен, ам оон хүрээленинде 6 миллион кижи туруп турар. Чуртту политиктиг болгаш экономиктиг амыдыралынга ажылчын аңгының удуртукчу ролю күштелген. Ажылчын аңгының организастыы өскен болгаш оон политиктиг идепкейи көдүрүлген. Кыдаттың профэвилелдери амгы үеде 10 миллион ажыг кижини катыштырып турар. Ажылчы чоннарның өске массалыг демократтыг организациялары—демократтыг хөрөөженнерниң федерациязы, Аныяктарның чаа-демократтыг эвилели болгаш өскелердаа өзүп үнген.

Кыдаттың күрүне эрге-чагыргазын улам ынай демократчыдарынга, баштайгы бүгү-ниити соңгулдаларны эрттиреринге таарымчалыг байдалдарны ол чедиишкиннер тургускан. Улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң бюрозу 1952 чылдың декабрь 24-те Коммунистиг партияның саналын өзүгаар бүгү Кыдатка улус төлээлекчилериниң хуралдарын болгаш улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралын 1953 чылда чыылдырар деп көрген. 1953 чылдың январь 13-те Төп улус чазаа соңгулдалар дугайында шиитпирни хүлээп алган, а февральдың 11-де соңгулдалар дугайында Дүрүмну болгаш Төп соңгулда комиссиязының составын бадылаан. Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралы бодунуң соңгулдазының талазы-биле КУР-ның Конституциязын хүлээп алыр, оон төлевилелин эш Мао Цзэ-дунга даргалаткан комиссия ажылдап кылып турар.

Марттың 1-де күштүг болуп эгелээн, соңгулдалар дугайында Дүрүм болза, Улус демократиязының тиилелгезиниң тодаргай херечилели болур. 18 хар четкен бүгү-ле хамаатылар аймак-сөөгүнден болгаш национал ындан, эр-хөрөөженинден, ажылындан, социал ызыгуурундан, шажын чүдүлгезинден, эртем-билииниң чергезинден, эт-хөренгизиниң байдалындан болгаш сууржунундан хамаарылга чокка, соңгуур болгаш соңгутурар эргени алганнар. Хе-

(Уланчызы 4-кү арында).

Л. Н. Толстойнуң төрүтүнгенинден бээр 125 чыл оюн даштыкы чурттарга демдеглээни

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКА

ПЕКИН. Улуг орус чогаалчы Лев Николаевич Толстойнуң төрүтүнген хүнүнден бээр 125 чыл болганын Кыдаттың хөй-ниитизи калбаа-биле демдеглеп эрттирген.

Сентябрь 8-те Пекинге кыдат-совет найыралдың ниитилелиниң Пекин салбырының болгаш литература, уран-чүүл ажылдакчыларының эвилелиниң Пекин салбырының инициативазы-биле Л. Н. Толстойнуң төрүтүнген хүнүнден бээр 125 чыл болганы-биле холбаштырган хурал болган. Хуралды Кыдаттың сураглыг чогаалчызы Лао Шэ даргалаан болгаш хуралга найсылалдың литературазы, уран-чүүл ажылдакчылары чыылган. Лев Толстойнуң амыдыралынга болгаш ажыл-чорудулгазынга холбаштырган делгелгелерин күрүнеин Пекинде библиотекаызынга базаан ВОКС-туң бажыңынга ажыткылаан.

ШАНХАЙ. «Синьминьбао» солун «Реализмниң улуг мастери» деп аттыг чүүлдү парлап үндүрген. Улуг орус чогаалчының амыдыралынга болгаш ажыл-чорудулгазынга холбаштырган тускай чүүлдерни «Вэньхуэйбао», «Цеэфанжибао» солуннар парлап үндүргүлээн.

Литератураның болгаш уран-чүүлдүң ажылдакчыларының эвилелиниң Шанхай салбыры кыдат-совет найыралдың ниитилелиниң хоорай салбыры-биле кады демдеглеп турар хүнге холбаштыр хурал кылган.

Хоорайның библиотеказында Л. Н. Толстойнуң орус, кыдат болгаш өске-даа дылдарда парлатынган чогаалдарының делгелгези организастатынган.

ВЕНГР УЛУС РЕСПУБЛИКА

БУДАПЕШТ. Л. Н. Толстойнуң төрүтүнген хүнүнден бээр 125 чыл оюн Венгрияның хөй-ниитизи демдеглеп эрттирген. Улуг орус чогаалчының амыдыралынга болгаш чогаадылга ажылынга холбаштырган делгеренгей материалдарны бүгү солуннар парлаан.

Гениалдыг чогаалчының чогаалдарын Венгрияның ажылчы коннары канчаар-даа аажок сонуургап турар деп «Непсава» солун бижип турар. Венгрияның чаа литературазының хөгжүлдезинге Л. Н. Толстойнуң чогаадылгазы улуг саңлдарны көргүскен болгаш көргүзүп турар.

КОРЕЙ УЛУС-ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКА

ПХЕНЬЯН. Улус-Демократтыг Корея улуг орус чогаалчы Л. Н. Толстойнуң төрүтүнгенинден бээр 125 чыл болганын демдеглеп эрттирген. Сентябрь 8-те Пхеньянга бо демдеглеп турар хүнге холбаштырган байырлыг хурал болган. Лев Толстойнуң амыдыралының болгаш чогаадылга ажылының дугайында сураглыг корей чогаалчы Хан Сер Я илеткел кылган.

Л. Н. Толстойнуң төрүтүнген хүнүнден бээр 125 чыл болганынга холбаштырган хуралдар Вонсанга, Хамхынга, Синыйчжуга болгаш өске-даа хоорайларга база хөй-хөй бүдүрүлгелерге болгулаан. ССРЭ-биле культуралыг харылзааның корей ниитилелиниң ном үндүрер чери Толстойнуң хүнүнге таварыштыр улуг чогаалчының чогаалдарычыл чыылдазын парлап үндүрген. «Чосо Муңхва» солуннуң номери Толстойнуң амыдыралынга болгаш чогаадылга ажылынга шуут холбаштыр үнген. Ол солунда улуг чогаалчының дугайында Владимир Ильич Ленинниң чугааларын киирген болгаш Л. Толстойнуң чогаадылга ажылының дугайында корей чогаалчыларының болгаш критиктерниң үүлдерин парлагылаан.

МООЛ АРАТ РЕСПУБЛИКА

УЛАН-БАТОР. Улуг орус чогаалчы Л. Н. Толстойнуң төрүтүнген хүнүнден бээр 125 чыл болганын Моол Арат Республиканың найсылалының хөй-ниитизи калбаа-биле демдеглээн. Л. Н. Толстойнуң амыдыралынга болгаш ажыл-чорудулгазынга холбаштырган фотоделгелгелерни бүдүрүлгелерде, культура албан черлеринде болгаш өөредилге черлеринде организастагылаан. Чогаалчының «Дайын болгаш тайбың», «Хаджи Мурат», «Бал сөөлүнде» деп чогаалдарының талазы-биле литература кежээлери башкы институдунга болгаш чамдык ортумак школаларга эрткилээн. Моол чогаалчылар эвилели Л. Н. Толстойнуң рассказтарының моол дылда очулгазының чыылдазын парлалгага киирери-биле белеткээн.

Найсылалдың бүгү солуннары Л. Н. Толстойнуң төрүтүнген хүнүнден бээр 125 чыл болган оюн таварыштыр улуг үүлдерни болгаш ооң чогаалдарындан үзүндүлерни парлаан.

(СЭТА).

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Конституциязының беш чыл оюн демдеглээни

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң Дээди Хуралы республиканың конституциязын бадылап, чурттуң соңгу талазынга улус демократиязының ёзуруму тургустунганын хоойлужудуп быжыглаан хүнүнден бээр беш чыл болган оюн корей улус сентябрь 8-те демдеглеп эрттирген. Төп солуннар ол хүнге холбаштырган үүлдерни парлап үндүргүлээн. «Республиканың конституциязы — ёзулуг улусчу конституция» деп эгелиг үүлүнде «Нодон синмун» деп солуннуң бижип турары болза: «корей улус конституциязын хүнүн бо чылын ада-чурттуң хосталгалыг дайынынга тиилелгезинин үезинде демдеглеп турар. Бистиң конституциявыстың ёзулуг улусчу характери бо дайынның үезинде тодаргайы-биле илерээн». «Ада-чурттуң хосталгалыг дайынынга бистиң тиилелгевис— республиканың улус-демократтыг тургузуунуң чайнанчак тиилелгези болур» деп үүлдү «Минчжу чосон» солун парлаан. Улус ажыл-агыйын катап тургузары дээш, төрээн чурттуң тайбың катыштырары дээш уламна кызымак үүткүлдүг демисежиринче Корей Улус-Демократтыг Республиканың ажылчы коннарын ол солун кыйгырып турар.

(СЭТА).

Тайбыңның 1953 чылда чехословак шаңналын тывысканы

ПРАГА. Национал маадыр Юлиус Фучиктиң өлүрткенинден бээр он чыл болган хүнүнде тайбың талалакчыларының Чехословак комитеди тайбын дээш эң эки чеди демиселчилерге, тайбынның 1953 чылда чехословак шаңналын тывыскан.

Шаңнатырганнар болза: Евангелиниң Ян Каменский аттыг бурганшажын үүдүлге факультединиң улуг шажынчызы профессор Иосиф Громадка, тайбын талалакчыларының Словак комитединиң даргазы болгаш Тайбыңнын Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү Александр Горак, Дулбицада, К. Е. Ворошилов аттыг заводтуң шалыпчы токары Станислав Голли, Соколовскийниң хөмүр даш бассейнинин даргызы Карл Розбал, Глемент Готвальд аттыг металлургия комбинадының тудуунда чазаныкчыларның Төп мастерскаязының эргелекчизи Антонин Голасек, профессор Арношт Шмерал, Банск-Бистрицк областың Горна Легота суурда чаңгыс-аай көдээ ажыл-агый кооперативиниң кежигүнү Каролина Майерикова.

(СЭТА).

Япон щахтёрларның ажыл соксадыышкынныг демисели

ШАНХАЙ. Японияның радиозунуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, «Мицуи кодзан» деп даг рудазының ажылчыннарының профэвилел катыжышкыны сентябрь 9-та 24 шактыг ажыл соксадыышкынын чарлаан. Ында 53 мун кижи киржип турар. Бо ажыл соксадыышкыны болза, ажылчыннарны ажылдан үндүрер чорукка удурланып турар профэвилел катыжышкыннарының демиселиниң кезии болур. Ажыл соксадыышкыны кылганнар-биле эп-сеткил катыжыышкыны кылдыр «Мицубиси», «Сумитомо» болгаш өске-даа хөмүр даш компанияларының улуг-улуг бүдүрүлгелеринге ажылдан үндүрер чорукка удурланган митингилер эрттип турар. Митингилерниң киржикчилериниң пинти саны 260 мун кижи чедип турар. Хөмүр даш үлетпүрүнүң ажылчыннарының национал эвилелинде кирип турар 270 профэвилел организацияларын олар төлээлеп турарлар.

(СЭТА).

Англияда электриктерниң ажыл соксадыышкыны

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң медээзин ёзугаар алырга, Англияда электрик ажылдакчыларының ажыл соксадыышкыны үргүлчүлеп турар. Амгы үеде 4.500 кижи ажыл соксадыышкынында киржип турар. Бир эвес бүдүрүлгелер ээлери ажылчыннарының ажыл төлевирин бедидип бербес болза, ажыл соксадыышкынынче 20 мун кижини кыйгырарын электрик үлетпүрүнүң ажылчыннарының профэвилели сентябрь 8-те медеглээн.

(СЭТА).

Франциядa ажыл соксадыышкынныг шимчээшкин

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Гаврда 8 мун металлургтарның болгаш 6500 тудугжуларның ажыл соксадыышкыны 28 хүн үргүлчүлеп турар. Ажыл соксатканнар ажыл төлевирин бедидерин негеп турарлар.

(СЭТА).

Барыын Германияга соңгулдаларның түннелдериниң дугайында

Германияның компартиязының Төп баштаар черинин секретариадының медеглели

БЕРЛИН. Дюссельдорфтан АДН агентилелиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Германияның коммунистиг партиязының (ГКП) Төп баштаар черинин секретариады бундестагка (парламентиге) соңгулдалар түннелдериниң талазы-биле сентябрь 7-де медеглел кылган.

ГКП-ниң Төп баштаар черинин секретариады бундестагка соңгулдаларның түннелдерин 1953 чылдың сентябрь 7-де эш Макс Рейманның даргалааны-биле чугаалажып көргенин медеглелде чугаалап турар.

«Партияның болгаш чоннуң дайзыннары соңгулда мурнунуң ажылын чорудуп турган бистиң партиявыстың кежигүннеринге күүлел таварыштырып, митингилерни үзерин ораллажып, халдаашкыннар болгаш аар-берге эрии-шаагайлар кылыр чоруктарга доктаавайн турганнар. Фашистиг өлүрүкчү бөлүктүң эрээдеп-согуушкунунуң түннелинде фульда чурттуг эш Отто Мюллерниң мөчээнинге холбаштыр партия кажыдалын илередип тур. Партияның дыка хөй кежигүннери аар балыглатырыышкыннарны алган.

Ол дээрге, 1933 чылдың фашистиг диктатуразының баҗык үези сагындырар соңгулда демисели болган.

Бистиң партиявыстың маадырлыг болгаш дидим-үүрекир кежигүннери, ол күүлелдиң мурнунга үүгле турушканнар эвес, харын социал-демократтар болгаш партийжи эвес ажылчыннар-биле чаңгыс-эптиг хөделиишкиннерге күүлелдиң ыйыышкынын ойтур шаап турган».

Медеглелде оон ыңай чугаалап турары болза: «Барыын Германияның чону бистиң улузувуска болгаш бистин-биле кожа-хелбээ улустарга улуг айыыл болуп турар шак ындыг бундестагты соңгуп алган. Ол бундестаг Барыын Германияга бонн болгаш париж шериг кереэлерин амыдыралга чорудар. Ол политиканы боттандырар чорук Германияны катыштырар чорукту болдурар аргажок кылып турар болгаш Европаның тайбынынга шуут кыжанып турар.

Барыын Германияның чону сентябрь 6-да үнген шиитпирниң ырак бурунгаар бар чыдар уржуктарын бодунга мырыңай тодаргайлап көөр ужурлуг. Соңгутурган бундестаг эрги бундестагтан хөй катап дора. Чаа бундестагта милитаристерниң монополистиг болгаш банкычы капиталының күштери, фашистер болгаш адаан негекчи политикчилер шиитпирлеп турар, олар бистиң улузувусту буураашкынның кызыгаарынга ийи удаа чедиргеннер болгаш үш удаа кылырынга беленнер.

Барыын Германияның чону бистиң партиявыстың даргазы Макс Рейманның: «Аденауэрни соңгуп турар кижи дайынны соңгуп турары ол болур!» деп баш бурунгаар шыңгыы угаадылгазын кичээнгейге албаан.

Үүгле бүгү немец улустуң, ылаңгыя ажылчын аңгының шиитпирлиг удурланыышкыны ол реаксиялыг бундестагтың хөделиишкиннеринге болгаш ооң «күштерниң чурттуң иштинге болгаш даштынга тергиделиниң политиказы» дээр үүвезинге шаптыктаашкынны таварыштырып шыдаар дээрзин медеглелде шыйып турар.

«Бундестагка соңгулдаларның Аденауэр бонн болгаш париж кереэлерин боттандырарынга эргени аңаа соңгукчулар берген дээр аянныг кылдыр медеглээш, бодунуң политиказының ёзулуг шынар-байдалын сойгалап илереткен деп, медеглелде демдеглетинип турар. Бонн болгаш париж кереэлерин боттандырып эгелээнинден Барыын Германия канчаарга-даа тайбынга ынакшылдыг күүне болбас. Делегейниң тайбынга ынакшылдыг улустары Аденауэрниң Барыын Германияда агрессчи политиказы-биле чөпшээрешпес. Олар «Европейжи камгалал ниитилелиниң» политиказын боттандырар чорукту боттарының хууда айыыл чок чоруунга кыжаныг кылдыр чөптүү-биле көөрлер. Тайбыңга ынакшылдыг улустар боттарының хууда чурттарынга америк шериг политиказын боттандырарынга шиитпирлии-биле болгаш чеднишкиннии-биле моондактап, чаңгыс-аай, тайбынга ынакшылдыг демократтыг болгаш хамаарышпас Германияны катап тургузарының хереэнге боттарының дузаламчызын болгаш деткимчезин күштелдирип турарлар».

ГКП-ниң ажыл-чорудулгазының талазы-биле медеглелде чугаалап турарын ёзугаар алырга, соңгулдаларның түннелиниң көргүзүп турарындан алгаш көөрге, коммунистиг партия чонуң сураглыг кезектериниң ортузунда ам-даа туруп турар национализмниң болгаш шовинизмниң фашистиг идеологиязының артыышкыннарын амдыызында ажып эрттип болгаш ёзулуг демократтыг национал медерелди тургузуп шыдаанын көргүскен.

«Тайбыны хевээр артырарының болгаш Германияны тайбың катыштырарының хереэнге Совет Эвилелиниң болгаш Герман Демократтыг Республиканың ужур-дузазын база ролюн бистиң партиявыс бүзүредир тайылбырлап шыдаваан. Ам-даа дыка хөй кижилер бистиң партиявыстың политиказы-биле ону хажыдып болгаш өскертип турар бистиң дайзыннарывыстың медеглелдерин барымдаалап таныжып турарын соңгулда демисели көргүскен».

«ГСДП-ның баштаар черинин чайгылыышкыннары болгаш доктаамал эвес чоруу база Аденауэрниң агрессчи политиказынга ооң доктаамал дүүжүп берикчи чоруу кижилерниң бодал-оналын будулдуруп турар... ГСДР-ниң удуртулгазының коммунизмче удур чоруу, ону төөгүнүң база дагын бүзүредип көргүскени ышкаш, реакцияга болгаш агрессчи империалистиг күштерге дуза болуп турар.

Немец ажылчын аңгы, бүгү социал-демократтар болгаш патриоттар моортан кончуг шыңгыы дуржулганы алыр ужурлуг: Коммунистерге удур хопчу кампанияны чок кылыр херек! Совет Эвилелинге удур нүүгулдээшкинни чок кылыр! Герман Демократтыг Республикага удур нүүгулдээшкинге төнчүнү салыр! Аденауэрниң бүгү удурланыкчылары чаа фашистиг күүлекчи тергиделге удур кады демисежар ужурлуг!»

Медеглелдиң түннелинде чугаалап турары болза: «Сентябрь 6-лаары соңгулдаларның түннелдери Германияда болгаш Европада дүшкүүрлүг байдалдарны үүгле кошкадыр эвес, харын ол дүшкүүрлүг байдалды улам-на чидиглендирер. Соңгулдаларның түннелдери Германияның тайбың катыжылгазын бергедедир. Ынчангаш бистиң улузувустуң бирги сорулгазы үүл дээрге, герман айтырыгны тайбың шиитпирлеп таарыштырар сорулга-биле немецтерниң аразынга болгаш дөрт улуг күүнелерниң аразынга дугуржулганы чедип алыр дээш демиселди күштелдирери болур. Демократтыг үндезинге Германияны эң дүрген катыштырарының оруунче базым болза, кол сорулгазы бүгү Германияга хостуг соңгулдаларны белеткээри болгаш чорудары болуп турар түр ниити-герман чазакты тургузары болур.

Амгы реаксиялыг бундестаг ажылчы чоннарга удур угланган, антисоциалчы политиканы күштелдирер. Шак бо реаксиялыг бундестаг немец тайбың экономиканың айтырыгларын шиитпирлевес. Харын хоорайның болгаш көдээниң калбак ажылы-биле дорайтаар. Ажылчын аңгы бодунуң социал болгаш демократтыг эргелерин камгалаар дээш демисежип, Аденауэрниң антиулусчу политиказынга удур демиселди көдүрер ужурлуг.

Байдалдың бистиң улузувуска шак бо бүрүн айыылдыг үезинде, бистиң улузувустуң национал, демократтыг болгаш социал эрге-ажыктарын камгалаарының талазы-биле хемчеглерни социал-демократтар, христианнар болгаш партийжи эвес эштер-биле кады чугаалажып көрүп, оларныңбиле доп-дораан дем-кадарынче бүгү коммунистерни ГКП-ниң баштаар черинин секретариады кыйгырып тур.

(СЭТА).

Кыдат Улус Республикага баштайгы бүгү-ниити соңгулдалар

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

рээжекнерге болгаш биче национал улустарга дең соңгулда эргелерин хандырарына онза кичээнгейни салып турар. Соңгулда хоойлузу болза, күүне эргелелиниң соңгулдалыг органнарынга чөптүг төлээлетирген болурунуң болдунар аргазын бүгү-ле аңгыларга болгаш бөлүктерге берип турар ынчалыг принципти удуртулга болдуруп турар. Тараачыннар Кыдаттың чонунуң колдуг хөй кезии, а ажылчын аңгы дыка эвээш санныг болуп турар төлээде, соңгулдалар үезинде хоорайларга болгаш көдээ районнарга төлээлээшкиннинің нормазын янзы-бүрү кылдыр доктаадып турар. Чижээ, улус төлээлериниң Бүгү-кыдат хуралынга бир депутатты хоорайларга 100.000 кижиден, а көдээ районнарга бир депутатты 800.000 кижиден соңгуп чорудар. Биче национал улустар улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралынче 150 депутаттарны чорудар. Оон аңгыда, улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралынче улустуң чепсектиг күштериниң кезектери—60 депутаттарны, даштыкыда чурттап турар кыдат хамаатылар (12 миллион хире кижи)—30 депутаттарны чорударлар. Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралынга шупту 1.200 депутаттарны соңгуур.

Чүгле бодунуң аңгы талазы-биле хамаарылгазын ам-даа өскертпээн помещиктерниң, контрреволюсчуларның болгаш судтан политиктиг эргелерин казыткан кижилернин, а ол ышкаш угааны солуу кижилерниң соңгулда эргезин казмыр. Кыдат Улус Республикада соңгулдалар ынчангаш херек кырында бүгү-ниити соңгулдалар болуп турар.

Соңгукчулар боттарының күзеп турар кижилерин соңгуурунга бүрүн хостуг. Кандидаттарны кады ийикпе азы коммунистиг партия болгаш өске-даа демократтыг партиялар база бөлүктер, а ол ышкаш профэвилелдери, тараачын эвилелдери, хереэженнер, аныяктар организациялары болгаш улустуң өске-даа организациялары база тус-тус кижилер аңгы-аңгы-даа депшидип үндүрүп болур. Соңгукчулар боттарының соңгаан депутаттарын хоойлу ёзугаар дедир кыйгыртып, ооң орнунга өске кижини соңгуп болур эргелиг. Ынчангаш, бүгү соңгулда системазы улус массаларның демократтыг эргелерин болгаш эрге-ажыктарын бүрүнү-биле илергейлеп турар.

Улус эрге-чагыргазының кудуку органнарынга—район кылдыр хуваатынмаан волостыларга, суурларга болгаш улуг эвес хоорайларга соңгулдалар хол көдүрер ажык бадылаашкыныг, дорт болур. Уездилерниң болгаш оон өрү черлерниң органнарынче соңгулдалар дорт эвес болгаш чажыт бадылаашкыныг болур. Ындыгның төлээзинде, баштайгы соңгулдалар болза ам-даа бүрүнү-биле дорт эвес, а бадылаашкыны —долу чажыт эвес болуп турар. Ол чорук, амгы үеде чуртта туруп турар социал байдалдар-биле чажыт бадылаашкынны эрттиреринге дуржулганың чогу-биле, тараачыннарның болгаш чоннуң өске-даа бөлүктериниң ортузунда миллион-миллион бижик билбес кижилерниң элээн хөй санныг болуп турары-биле тайылбырлатынар. Бир эвес ындыг байдалдарны барымдаалавас болза, соңгулдалар эрттирер үеде улуг бергелер тургустунуп болур болгаш соңгулда хоойлузунуң массалыг хажыдыышкыны болуп чадавас.

Соңгулдаларның доктаатынган чуруму чуртта туруп турар бо хүнгү херек кырында боттуг байдалдар-биле дүүшкек. Ол чурум үүгле чөптүг эвес, харын-даа келир үеде улам-на деп, а ооң соонда шуут деп соңгулдаларже шилчиринге мырыңай эргежок чугула болуп турар. Чурттуң политиктиг, экономиктиг болгаш культуралыг хөгжүлдезиниң чергезиби-биле соңгулда системазы сайзырангайжыыр болгаш демократчыыр.

Ам бүгү кыдат улус соңгулдаларга идепкейлиг белеткенип турар. Төп соңгулда комиссиязы тургустунган болгаш ажылдап турар, бүгү-ле провинцияларда болгаш хоорайларда 2 миллион хире кежигүннер киржир чер-черниң соңгулда комиссияларын тургузары дооступ, чоннуң даңзызын чорудуп, соңгулдалар эрттирер ажылдакчыларны курстарда белеткеп турар.

Солуннарның дыңнадып турарыбиле алырга, чурттуң 450 пунктуларында, ооң иштинде Пекиниң болгаш Шанхайның хоорай районнарында баштайгы соңгулдалар чедишкиннии-биле калбарган. Ол соңгулдалар улуг патриотчу күш-ажылчы көдүрүүшкүнүн болгаш улус ажыл-агыйын база культураны хөгжүдеринге улус-демократтыг күүнени быжыглаарынга чаа-даа чедишкиннерниң байдалынга эртип турар. «Улус төлээлекчилериниң хуралдарының чыылдазы улус-демократиязының улам ыңай хөгжүлдезинге идиглиг болур» деп эш Мао Цзэ-дун чугаалаан.

Кыдат Улус Республикага баштайгы бүгү-ниити соңгулдалар болза, чаа улус-демократтыг күүнениң болгаш улус-демократиязының хөгжүлдезинде чугула үе-чада болур. Ол соңгулдалар коммунистиг партияны болгаш улус чазаан долгандыр кыдат улустуң сырый катышканын көргүзүп турар. Олар калбак улус массаларның политиктиг идепкейниң болгаш чогаадыкчы арга-мергежилдериниң улам ыңай хөгжүлдезинге идиглиг болур.

Вл. РОГОВ.

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7 ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 8—62, харыысалгалыг редакторнуң эралакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң — 3—88; харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, уран-чүүл, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 4—98; иштики информация, бухгалтериянның — 8 — 65

ТС02160. Культура эргелелиниң типографиязы